

Van jeugd naar volwassenheid in...

Zweden

Zweden is opgedeeld in twaalf regio's en in 290 gemeenten. Gemeenten hebben vergaande bevoegdheden op het gebied van sociaal beleid. Dit is vastgelegd in de wet voor sociale voorzieningen. De Zweedse wet is een raamwet waarbij er voor lokale overheden veel vrijheid is (ook financieel: Zweedse gemeenten heffen voor veel meer doelen belasting dan Nederlandse). Sociaal werkers, hulpverleners, maar ook functionarissen met een medische professie zijn vaak in dienst van de gemeente.

WETTELIJKE KADERS

Wet op sociale voorzieningen

De Zweedse wet (*social services act*) is een raamwet waarin meer is opgenomen dan alleen jeugd, het is een algemene wet over sociale situaties. Er zijn dus geen schotten tussen de zorg in het sociale domein, maar wel leeftijdsgerichte specifieke paragrafen. Hoofdstuk 1, paragraaf 2 gaat over situaties waarin kinderen te maken hebben met maatregelen vanuit deze wet. In alle situaties waar kinderen bij betrokken zijn, moet men handelen vanuit het belang van het kind. Alle personen onder de 18 jaar zijn kinderen. In de *social services act* wordt nergens gesproken over de situatie waarin een kind de zorg moet verlaten. Omdat de *social services act* na

het achttiende jaar doorloopt, lijkt dat ook minder hét moment te zijn waarop jongeren de zorg verlaten. Dat blijkt ook uit het feit dat de meeste jongeren in Zweden de zorg pas verlaten op het moment dat zij hun secundaire onderwijs afsluiten, rond hun negentiende. Als het nodig is kunnen ze daarna, op basis van de *social services act* verdere hulp aanvragen, omdat ook volwassenen in Zweden recht hebben op ondersteuning vanuit deze wet. Deze hulp kan bestaan uit financiële ondersteuning, hulp bij het zoeken naar werk, huisvesting of dagbesteding of bijvoorbeeld specifieke ondersteuning als er sprake is van bijvoorbeeld verslaving.

Extra aandacht voor zorgverlaters

Er zijn geen aparte programma's of speciale instellingen voor de doelgroep zorgverlaters, maar er is recentelijk wel regelgeving aangenomen specifiek voor zorgverlaters. Hierdoor is nu in de *social services act* opgenomen dat gemeenten tegemoet moeten komen aan de specifieke noden van jonge mensen (en kinderen) die de pleegzorg of residentiële zorg verlaten. Dat geldt zowel voorzorg waar vrijwillig van gebruikgemaakt wordt, als voor zorg die is opgelegd door de rechter. Daarnaast zijn er ook (recente) regels die de gemeente die het laatst verantwoordelijk was voor de hulp verplichten om zorgverlaters te blijven volgen.

BELEID EN UITVOERING

Generalistische aanpak

De behoeften van zorgverlaters in Zweden worden generalistisch aangepakt, met maatregelen op het gebied van onderwijs, arbeidsmarkt en huisvesting. Generalisme of universalisme in het algemeen wordt in Zweden gezien als dé manier om problemen aan te pakken, inclusief de problematiek rondom zorgverlaters.

In hoofdstuk 5 van de *social services act* wordt specifiek ingegaan op bepaalde doelgroepen. Kinderen en jongeren worden in sectie 1 benoemd als een bijzondere doelgroep. Bij deze sectie wordt aangegeven dat gemeenten moeten zorgen voor ondersteuning voor de speciale behoeften die bij kinderen en jeugdigen ontstaan naar aanleiding van het opleggen of uitvoeren van een bepaalde maatregel. Dat geeft aanknopingspunten voor beleid rond zorgverlaters, want bij hen gaat het altijd om de gevolgen van een eerder genomen besluit. In hoofdstuk 6, sectie 6 van de wet staat dat het lokale sociale team (*social welfare committee*) altijd toestemming moet geven voordat een kind op een andere plek wordt opgevoed

dan in het eigen gezin. Dat impliceert dat zorgverlaters volgens de wet aanspraak kunnen maken op ondersteuning.

De *national board of social affairs* (*Socialstyrelsen*) biedt ondersteuning aan gemeenten bij de overgang vanuit zorg. Er is een document opgesteld met de titel *På väg* (Op weg) dat onderdeel is van het ondersteuningssysteem BBIC (kind centraal), dat in de meeste gemeenten wordt gebruikt. De BBIC is een instrument om de zorg en samenwerking rondom een kind en zijn gezin vast te leggen.

Het materiaal bestaat uit vragenlijsten om te gebruiken voor kinderen en jongeren die zorg verlaten, achtergrondinformatie en formulieren voor planning en dergelijke. Het doel is een goede planning en goede levensomstandigheden te creëren voor jonge mensen, zodat zij op een goede manier aan

hun leven als volwassene kunnen beginnen. Gemeenten mogen voor de uitvoering van de zorgtaken contracten afsluiten met ander organisaties of een andere gemeente. Het gezag over een kind mag echter nooit worden overgedragen aan een bedrijf, stichting of privépersoon.

Een gemeente kan voor gezinnen of individuen een contactpersoon aanstellen om ondersteuning te bieden in de dagelijkse persoonlijke situatie. Het gezin moet hier dan om vragen of instemmen met het voorstel dat de gemeente voorlegt. Als het gaat om een kind onder de 15 jaar, wordt deze beslissing (het verzoek of de instemming) genomen door de wettelijk vertegenwoordigers. Kinderen ouder dan 15 jaar moeten zelf instemmen of verzoeken (hoofdstuk 3, sectie 6).

In 2015 heeft een parlementaire commissie een aantal voorstellen gedaan om nieuwe regelgeving in te voeren ten behoeve

“Generalisme of universalisme wordt in Zweden gezien als dé manier om problemen aan te pakken”

van zorgverlaters (uit residentiële zorg en pleegzorg). Het gaat daarbij zowel om zorg in een vrijwillig kader als om zorg in een gedwongen kader. Onderdeel van dit voorstel was een subsidie voor het ontwikkelen van kennis op het gebied van ondersteuning en hulp na het verlaten van zorg, en een beter systeem om jongeren te kunnen volgen en begeleiden na pleegzorg of residentiële zorg.

UITGELICHT

JONGEREN CENTRAAL

Vanaf hun vijftiende verjaardag worden jongeren in Zweden betrokken bij alle beslissingen die over hen genomen worden. In het kader van de *social services act* mogen zij zichzelf (met behulp van juridische ondersteuning) vertegenwoordigen in een rechtbank (hoofdstuk 11, sectie 10). Voor alle vormen van zorg buiten de eigen woning (dus bijvoorbeeld residentiële zorg of pleegzorg) moet er volgens de wet een plan worden opgesteld, dat elke zes maanden opnieuw wordt beoordeeld. Het maakt daarvoor niet uit welke leeftijd de zorgontvanger heeft.

Zeker nu de gemeenten verplicht zijn om jongeren te blijven volgen na het verlaten van zorg, kunnen de volgende vier punten ervoor zorgen dat de ‘sudden adulthood’ in Zweden wordt verzacht:

- elke zes maanden een aangepast plan
- juridische vertegenwoordiging voor jongeren vanaf 15 jaar
- de mogelijkheid om van dezelfde wet gebruik te blijven maken ook na de achttiende verjaardag
- nazorg door gemeente na het verlaten van de zorg.

In de gemeente Uppsala voert men dit als volgt uit. De verantwoordelijke sociaal werker, die als contactpersoon is toegewezen aan een jongere, onderzoekt wat de jongere nodig heeft. Deze contactpersoon blijft ook na het verlaten van de zorg de jongere volgen, informeren en motiveren. Hij of zij doet dat in samenwerking met het eigen sociale netwerk van de jongere.

Gemeenten moeten het sociaal werk uitvoeren zoals beschreven in de *social services act*. Hierin zijn doelen geformuleerd die voor individuen in hun eigen omstandigheden behaald moeten worden. De gemeenten worden daarbij ondersteund en gecontroleerd door de nationale raad.

Het doel van de aanpak is dat jongeren zich op een positieve manier ontwikkelen. Hiervoor worden sociale netwerk sessies gehouden waarin individuele plannen worden besproken met de jongere, diens netwerk en professionals en beslissers. Alle terreinen waarop een jongere hulp nodig heeft komen tijdens deze sessies aan bod. De professionals hebben gezamenlijk de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de jongere verder komt.

In het gemeentelijk systeem van Uppsala wordt gewerkt met zogeheten *On the way* (*På Väg*)-plannen waarin voor de jongere beschreven staat welke vormen van ondersteuning en hulp hij of zij nodig heeft.

> MEER WETEN?

De beschrijving van het beleid in Zweden is afkomstig uit de quickscan ‘[Kwetsbaar, 18 jaar en dan?](#)’ Hierin wordt beschreven hoe andere landen omgaan met kwetsbare jongeren die achttien jaar worden.